

IN MEMORIAM FIGLER ANDRÁS

IN MEMORIAM ANDRÁS FIGLER*

ILON Gábor

H-9662 Mesterháza, Kossuth utca 2.

E-mail: ilon.gabor56@gmail.com

1956. március 22-én Győrben született. „Régész, múzeumigazgató, humán térinformatikus, örökségvédelmi közigazgatási szakember... Gergely Valériával kötött házasságából született fiai: Benedek (1985) számítástechnikus Gödön, András (1986) pedagógus Bécsben.” Olvashatjuk e szikár szavakat a *Magyar múzeumi arcképcsarnok* lapjain.

Nézzük meg azonban mindezeket részleteiben és kicsit az emberi oldalát is!

Általános iskolába Ménfőcsanakon járt. Középiskolája a győri Pattantyús-Ábrahám Géza Ipari Szakközépiskola volt, amelyet 1974-ben fejezett be. Ekkorra már bizonyosan eldöntötte, hogy régész lesz. Két éven át a Budapesti Történeti Múzeum munkatársa volt. Itt legfőképpen a Károlyipalotában található régészeti restaurátor műhelyben tevékenykedett, de „technikusként” ásatáson is dolgozott. Mielőtt megkezdhetné volna tanulmányait az ELTE Régészeti Tanszékén, előfelvételi sorkatonai szolgálatot az Alföldön, Hódmezővásárhelyen teljesített. Egyetemi évei alatt a győri Xántus János Múzeumban technikusként tevékenykedett. 1983-ban szerzett régész-muzeológus diplomát. Szakdolgozatát, Hallstatt-kori halomsírok Nagybaráti*címmel posztumusz e sorok szerzője rendezte sajtó alá.

Régészként a legfontosabb munkahelye a mosonmagyaróvári Hansági Múzeum volt, amelyet 1983–2000 között szolgált. Közben az új állandó kiállítás megnyitásáig, annak katalógusa megjelenéséig (1994*) helyt állt. 1986–1990 között a múzeum igazgatója volt. Tisztségétől az M1-es autópálya feltárásának koordinátori (ma projektvezetőnek mondanánk) posztja miatt vált meg. E munka kapcsán Ő és közvetlen munkatársai fektették le azon alapok egy részét, amelyeken a mai napig a hazai nagyberuházások régészete nyugszik.

András was born on March 22, 1956 in Győr. According to the terse words in the publication titled *Portrait Hall of Hungarian Museums*, he was “archaeologist, museum director, human geospatial scientist, specialist in the public administration of heritage protection ... His sons were born from his marriage to Valéria Gergely: Benedek (1985) is a computer technician in Göd, András (1986) is a teacher in Vienna.”

However, let us look at all this information in detail, elucidating a little bit the human side.

András attended elementary school in Ménfőcsanak. He obtained secondary school education at the Pattantyús-Ábrahám Géza Industrial School in the city of Győr, a vocational school he completed in 1974. By that time, he had definitely decided to become an archaeologist. He worked at the Budapest History Museum for two years. He worked mainly in the downtown archaeological conservation workshop located in the Károlyi Palace. However, he also participated in excavations as a technician. Before he could begin his studies at the Department of Archaeology at the Eötvös Loránd University of Sciences (ELTE) in Budapest, he completed his pre-enlistment military service in Hódmezővásárhely, south-east Hungary. During his university studies, András worked as a technician at the Xántus János Museum in Győr. He obtained his degree in archaeology and museology in 1983. His thesis, titled *Hallstatt Period burial mounds in Nagybaráti**, was edited for publication posthumously by the author of this brief essay.

As an archaeologist, his most important workplace was the *Hanság Museum in Mosonmagyaróvár*, where he served between 1983 and 2000. He remained in place at this museum until the opening of the new permanent exhibition and the publication of its catalogue (1994*). Although he served as the director of this museum between 1986–1990, he gave up his position when he became the so-called coordinator (actually, chief executive officer) of preventive excavations along the planned route of the new M1 motorway leading to Vienna across the county. In connection with this work, András and his closest colleagues laid some of the foundations on which development-driven archaeology rests to this day.

* ILLON Gábor (2026): In memoriam Figler András / In memoriam András Figler. In: ILLON, G. (szerk./ed.), „Elég volt a fecsegésből!”* In memoriam Figler András (1956–2010). Savaria University Press, Szombathely, 15–20.

1. kép: Tűzoltóautó kosarából készített felvétel, Győr–Szabadrét domb (Készítette: Figler András)

Figure 1: Photograph of settlement remains at Győr–Szabadrét domb (Taken from the bucket of a fire engine by András Figler)

Ebben az időszakban emberi, szakmai és örökségvédelmi szempontból meghatározó munkája volt a kajárpéci 1986 és 1990 közötti, a Művelődési Minisztérium és a Soros Alapítvány támogatásával megvalósított „Kajárpéci honismereti tábor” című.

A projektben legfőképpen helyi és múzeumi önkéntesek, egyetemi hallgatók, köztük későbbi munkatársai vettek részt. Közülük néhányan (Dominkovits Péter, Kottmayer Tibor, Perger Gyula) e könyv szerzői.

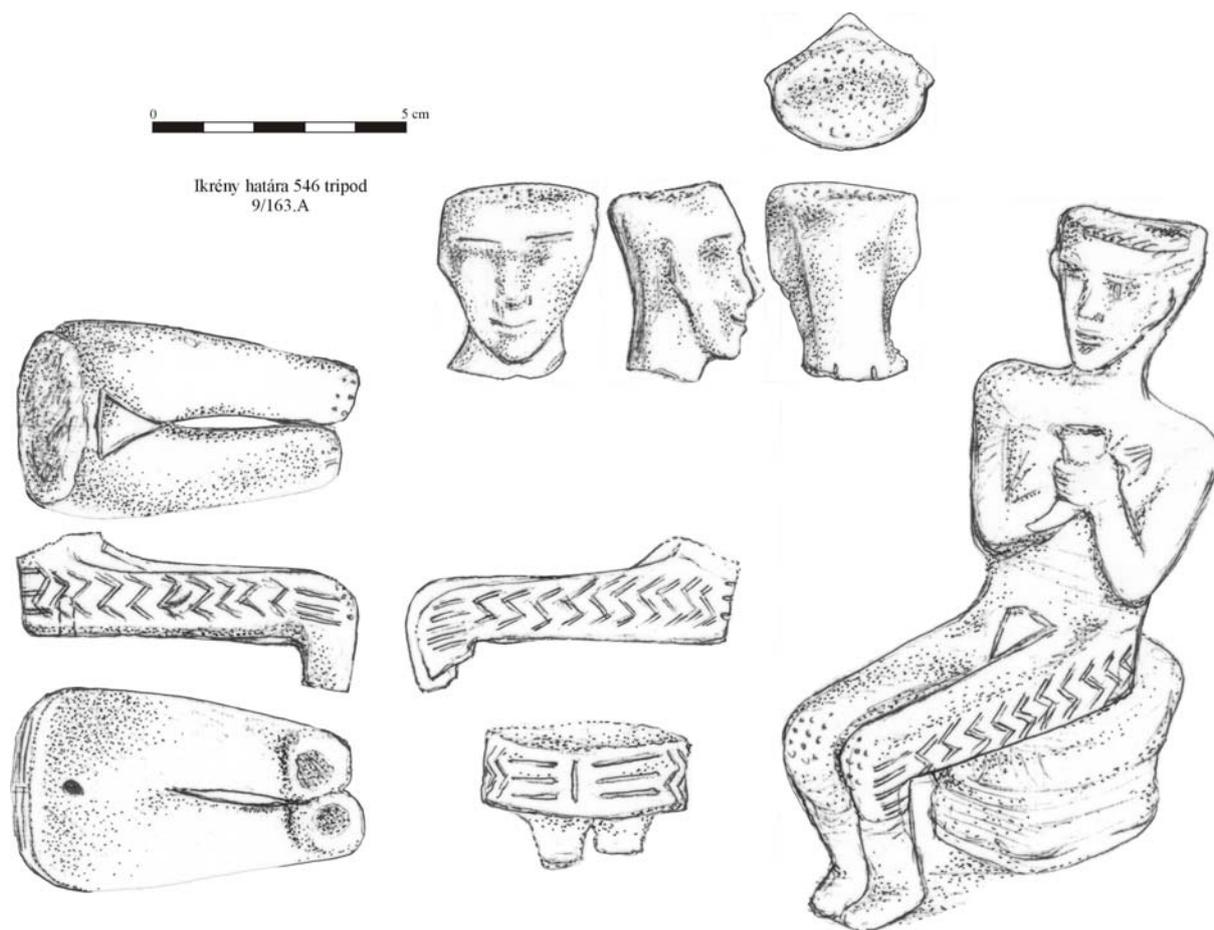
Vidéki kismúzeum terepen mozgó régészeként az újkőkortól az újkorig mindent ásott. Ezek elől kitérni sem tudott, de nem is akart. Az M1-es autópálya nyomvonalának 1995-ig tartó megelőző feltárássorozata komoly szakmai kihívást jelentett. Itt nem csak a tárgyalástechnika és a finanszírozás csínját-bínját sajátította el, de képviselte elsőként eredményesen a tudományt a minisztériumok, az állami beruházó és a kivitelezők körében. Kiválóan szervezte meg a feltárási tevékenységet a terepi munkától a raktározásig. A nagy volumenű szakmai kihívásra önképzéssel is reagált. A projekt közben, maga is átadásokat vezetve (**1. kép**), az első hazai régészek egyikeként a budapesti Műszaki Egyetem Építőmérnöki Karán 1996–98-ban levelező tagozaton végezte el a humán számítástechnika szakot. Éjszakánként és később, hivatali éve során építette feltárásainak térinformatikai adatbázisait. Mindezeket az innovációkat és tapasztalatait a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola régésztechnikus képzésén éveken át tanította.

During this period, his own project, decisive from a human, professional and heritage protection perspective, was the “Kajárpéc Heritage Awareness Camp”, in the village of Kajárpéc between 1986–1990. This series of events was run with the support of the Ministry of Culture and the Soros Foundation. It was mainly attended by local and museum volunteers, university students, including his later colleagues.

Some of them (Péter Dominkovits, Tibor Kottmayer, Gyula Perger) are contributors to this volume.

As a field archaeologist of a small museum in the countryside, András had to excavate sites of all ages, from the Neolithic to the Early Modern Age. He could not avoid this mixture of archaeological periods, but he did not even want to. The series of preventive excavations along the route of the M1 motorway lasted until 1995, representing a serious professional task. Here, András not only mastered the ins and outs of negotiation techniques and financing, but was also the first to successfully represent academic insight among ministries, state investors and contractors. He excellently organized the process from field work to storage.

András also responded to the large-scale professional challenge with continued education. During the project, while leading excavations himself (**Figure 1**), he graduated at the Faculty of Civil Engineering of the Budapest University of Technology in 1996–1998 via correspondence. Thus, he became one of the first Hungarian archaeologists holding a degree in computer science for the humanities. With his newly acquired skill set, András built the geospatial databases of his own excavations at night, keeping up with daily field work. He continued this work later, during his years in office. He taught all these innovations and shared his working experience for years in the training of archaeological technicians at the Berzsényi Dániel Teacher Training College in Szombathely.

2. kép: Idoltöredékek és rekonstrukciójuk, Győr–Szabadrét domb, 9/163. A jelenség (Ughy István rajzait Figler András szerkesztette)

Figure 2: Idol fragments and their reconstruction from Győr–Szabadrét domb, Feature 9/163 A (Drawings by István Ughy, edited by András Figler)

Elsődleges kutatási területe az őskor volt. Ezen belül különösen a Kisalföld őskora és a korai bronzkor érdekelte. A zalaegerszegi múzeumban rendezett 1992. évi nemzetközi konferencián tartott előadása, amely annak kötetében kiadásra került, máig alapmű a Nyugat-Dunántúl bronzkorának megértéséhez. Ugyanakkor az idők szavát és az önidő gyors múlását megértve a bronzkor további periódusaiba tartozó feltárásait is publikálni kezdte (1996*). Közben rajzoltatott (2. kép), állatsontokat határozott meg, de nagy szériákban radiokarbon kormeghatározásokat is rendelt. Talajtani vizsgálatokat szintén végeztetett. Vagyis nem állt Tőle távol az ember természettudományos megközelítése. Szívesen engedett teret és vont be másokat (pl. Bartosiewicz László, Fülek György – 1997*) anyagainak közzétételébe. Természetesen a rézkor régiós fehér foltját is igyekezett színesíteni. Nem utolsó sorban egy agyagkürt és számos idol, érdekes jelenségek és hatalmas házak jelentették a kihívás tárgyát. 1998–2002 között OTKA támogatással végezte a győri Szabadrét dombon előkerült őskori települések feldolgozását, amelynek kora rézkori periódusát társszerzővel (hajdani egyetemi

The primary research topic of András was prehistory. Within this, he was particularly interested in the prehistory and early Bronze Age of the Small Hungarian Plain, his immediate research area. His presentation at the 1992 international conference held at the Zalaegerszeg Museum, published in the proceedings of the meeting, is still a ground-laying work for understanding the Bronze Age of Western Transdanubia. At the same time, reacting to the word of time and the rapid passage of his own life, he began to publish his excavations belonging to the other periods of the Bronze Age (1996*). In the meantime, he had drawings made (Figure 2), animal bones identified, and also commissioned large series of radiocarbon datings. He also had pedological investigations carried out. In other words, he stood for a natural scientific approach to the human past. He willingly gave space and involved fellow scholars (e.g. László Bartosiewicz, György Fülek – 1997*) in publishing his materials. Of course, he also tried to color a white spot in regional archaeology: the Copper Age. Not least, a clay horn and several idols, interesting settlement phenomena and large houses were the subject of these investigations. Between 1998–2002, he processed the prehistoric settlements discovered on the Szabadrét hill in Győr with support by the National Scientific Research Fund (OTKA). He also co-authored a study on the Early Copper Age component of this site with his former university colleague, Zsuzsanna

csoporttársával, M. Virág Zsuzsanna – 2007*) írta meg.

Legfontosabb ásatásai voltak: Kajárpéc–Pokolfa-domb; Győr–Ménfőcsanak, Szeles-dűlő; Győr–Szabadrét domb; Győr–Fővenyes-domb; Abda, Hármások; Börcs–Paphomlok; Mosonszentmiklós–Pálmajor; Mosonszentmiklós–Lednice-domb, Hegyeshalom–Holdas-szántók-dűlő, M15 autópálya anyagnyerő hely.

A feltárásain előkerült hatalmas mennyiségű leletanyag döntő többsége sajnos máig feldolgozatlan, a szakma előtt ismeretlen. Ebben nem kevés szenzációs tárgy akad. Az egyik legizgalmasabbat, a fentebb már említett mosonszentmiklói Pálmajor településén talált lengyeli korú agyagkürtöt csak nemrég publikálták.

A 2000-es év ismét fordulópontot hozott András életében. A Kulturális Örökség Igazgatósága (azaz KÖI) Szombathelyi Regionális Irodájának szep-tembertől lett első, alapító, kirendeltség-vezetője. Ez a megbízás ismét új feladatok elé állította, ráadásul egy új intézményi részstruktúrát is ki kellett alakítania a régióban. E kihívásokra a Tőle megszokott magas színvonalon válaszolt. Ekkor a családi életében ugyancsak meghatározó változás történt: elvált. 2001-től újból megváltozott keretek között már a régészet, a műemlékvédelem és a műtárgyak ügyeiben is illetékes Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (vagyis KÖH) Nyugat-dunántúli Irodáját vezette. Ez tíz, kemény munkával töltött, konfliktusokkal és stresszel teli évet jelentett. András következetes, bátor, szókimondó, ellentmondást nem tűrő, elkötelezetten örökségvédő, határozott vezetőként tette a dolgát.

Tagja volt a Pulszky Társaság - Magyar Múzeumi Egyesületnek, a Nyugat-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanácsnak és a régió Közkincs Bizottságának. Egyik kezdeményezője és alapító tagja volt a Magyar Régész Szövetségnek, amelyből 2009-ben, annak tehetetlensége miatt kiábrándultan lépett ki.

Munkáját a hivatalos körök igen szűkmarkúan jutalmazták. Mindössze 1986: Kiváló Társadalmi Munkáért, Hazafias Népfront; 1988: Kiváló Munkáért, Miniszteri Dicsérő Oklevél. Ezen túl csak egy civil szervezet, a Város- és Faluvédők Szövetsége érezte annak szükségét, hogy Andrásnak 2006-ban Hungaria Nostra – Podmaniczky-díjat adományozzon, mondván: „A KÖH Soproni Irodájának vezetőjeként kiemelkedő szerepet játszik a nyugat-dunántúli régióban az épített örökség megőrzésében.”

2010. június 10-én a szombathelyi kórházban hunyt el. Győr–Ménfőcsanakon, a csanakfalusi temetőben nyugszik.

M. Virág (2007*).

The most important excavations led by András were those at Kajárpéc–Pokolfa-domb, Győr–Ménfőcsanak–Szeles-dűlő, Győr–Szabadrét domb, Győr–Fővenyes-domb, Abda–Hármások, Börcs–Paphomlok, Mosonszentmiklós–Pálmajor, Mosonszentmiklós–Lednice-domb, Hegyeshalom–Holdas-szántók-dűlő, and the M15 motorway material quarry.

Unfortunately, the vast majority of the finds unearthed during his excavations are still unprocessed and thus remain unknown to the profession. These materials contain quite a few objects of outstanding interest. One of the most exciting finds, the aforementioned clay horn from the Lengyel period of Pálmajor in Mosonszentmiklós, was published only recently.

The year 2000 brought another turning point in András's life. He became the founding, branch manager of the Szombathely Regional Office of the Directorate of Cultural Heritage (KÖI) in September. This assignment once again presented him with new tasks, and he also had to develop a new institutional sub-structure in the region. He responded to these challenges at his usual high level. At that time, a decisive change also occurred in his family life: he divorced. From 2001, within a new framework, he headed the Western Transdanubian branch of the Cultural Heritage Office (KÖH), with competence in the matters of archaeology, monument protection and the curation of artefacts. This brought a decade of hard work, full of conflicts and stress. András did his job as a consistent, courageous, outspoken and determined leader, intolerant of contradiction, fully committed to heritage protection.

He was a member of the Pulszky Society - Hungarian Museum Association, the West Transdanubian Regional Development Council and the region's Public Heritage Committee. He was one of the initiators and founding members of the Hungarian Archaeological Association, which he left in 2009, disappointed by its inaction.

His work was rewarded very sparingly by official circles. These included an award by the Patriotic People's Front "For Excellent Social Work" (1986) and the Ministerial Commendation "For Excellent Work" (1988). In addition, a single non-governmental organization, the Association for the Protection of Towns and Villages, felt the need to grant András the "Hungaria Nostra – Podmaniczky Award" (2006). According to the written laudation: "As the head of the Sopron office of the Cultural Heritage Office, he plays an outstanding role in the preservation of built heritage in the West Transdanubian region."

András passed away on June 10, 2010, in the hospital in Szombathely. He was laid to rest in the Csanakfalu cemetery of Győr–Ménfőcsanak.

*Az így megjelölt publikációk teljes címleírását Perjés Dorottya e kötetben megtalálható bibliográfiája tartalmazza.

*The full description of the publications marked by asterisks is included in the bibliography of Dorottya Perjés found in this volume.

Irodalom - Literature

FIGLER A. (1996): Adatok Győr környékének bronzkorához – Angaben zur Bronzezeit in der Umgebung von Győr. *Pápai Múzeumi Értesítő* **6** 7–29, esp. p. 10.

FIGLER A. (2008): Önéletrajz [Autobiography]. In: ILON G. (ed.), *Régészeti nyomozások Magyarországon*. Martin Opitz kiadó, Budapest, 278–279.

PASZTERNÁK I. (2010): „Íme, hát meggleltem hazámat...” Nekrológ Figler András (1956–2010) régész barátunk halálára ["Behold, I have found my homeland..."] Obituary on the death of the

archaeologist and friend, András Figler (1956–2010)]. *Arrabona* **48/2** 345–350.

PASZTERNÁK I. (2022): Figler András szócikk [Item: András Figler]. In: ÉLESZTŐS L. (ed.), *Magyar múzeumi arcképcsarnok II. Életrajzok a magyar múzeumügy történetéből II.* Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület, Budapest, 94–95.

TAKÁCS M. (1993): Árpád-kori településrészlet Kajárpéc–Pokolfadombon [Detail of a settlement from the Árpád Period at Kajárpéc–Pokolfadomb]. *Communicationes Archaeologicae Hungariae* 1993. 201–228, esp. p. 223: footnote 3.

